

Հաստատում եմ՝

«Վանաձորի Հ. Թումանյանի անվան պետական համալսարան» հիմնադրամի
նեկտոր մ.գ.դ.՝ _____ Ա.Մ. Ծատուրյան

« 25 » 08 2026 թ.

ԿԱՐԾԻՔ

ԱՌԱՋԱՏԱՐ ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԹՅԱՆ

Մալվինա Արթուրի Միդոյանի «Ռուսերենի ապակառուցողական ներգործության քայերով դարձվածաբանական միավորների ուսուցման մեթոդական համակարգը հայկական դպրոցներում» խորագրով ԺԳ.00.02 «Դասավանդման և ուսուցման մեթոդիկա» (ռուսաց լեզու) մասնագիտությամբ մանկավարժական գիտությունների թեկնածուի գիտական աստիճանի հայցման ատենախոսության մասին

Մալվինա Արթուրի Միդոյանի «Ռուսերենի ապակառուցողական ներգործության քայերով դարձվածաբանական միավորների ուսուցման մեթոդական համակարգը հայկական դպրոցներում» թեմայով ատենախոսությունը և սեղմագիրը քննարկվել են Վանաձորի Հ. Թումանյանի անվան պետական համալսարանի «Մանկավարժության և հոգեբանության» և «Օտար լեզուների և գրականության» ամբիոնների համատեղ նիստում (Արձ. թիվ 1, կայացած՝ 24.08.2026թ.):

Մասնակցում էին «Մանկավարժության և հոգեբանության» ամբիոնի մ.գ.դ., պրոֆեսոր Պ. Գևորգյանը, մ.գ.թ., դոցենտներ Լ. Բաղդասարյանը, Ս. Բեժանյանը, Ք. Վիրաբյանը, Լ. Դանիելյանը, Ա. Հովհաննիսյանը, Լ. Մարուքյանը, Զ. Գրիգորյանը, Ա. Ստեփանյանը, մ.գ.թ., ավագ դասախոս Ն. Հովհաննիսյանը, հ.գ.թ. դոցենտներ՝ Ն. Կոստանդյանը, Մ. Մազմանյանը, Հ. Ավագիմյանը, Ա. Ղազարոսյանը, դասախոսներ Ա. Խաչատրյանը, Ն. Հովսեփյանը:

«Օտար լեզուների և գրականության» ամբիոնի բ.գ.թ., դոցենտներ Լ. Վարդանյանը, Թ. Թադևոսյանը, Կ. Առուստամյանը, Ն. Ջաղինյանը, Գ. Դոխոյանը, Ժ. Ալոյանը, Ս. Բաբայանը, բ.գ.թ., ավագ դասախոսներ Ա. Դանիելյանը, Ա. Սիմոնյանը, բ.գ.թ. դասախոս Ս. Բարսեղյանը, մ.գ.թ., դոցենտներ Գ. Հովհաննիսյանը, Ա. Պապոյանը, ավագ դասախոս Ա. Օհանյանը, դասախոսներ Ն.

Մարիկյանը, Գ. Մատինյանը, Ն. Ղումաշյանը, Ն. Սիրունյանը, Մ. Էնֆենջյանը, Է. Սարգսյանը, Մ. Էփոյանը, Ա. Փարեմուզյանը, Գ. Խաչատրյանը, Ա. Հարությունյանը, Ս. Առաքելյանը, Լ. Ավետյանը, Զ. Ալեքյանը, Հ. Սահակյանը:

Մալվինա Արթուրի Միդոյանի ատենախոսական հետազոտությունը նվիրված է հայկական դպրոցում ռուսերենի դասավանդման ժամանակակից մեթոդիկայի համար արդիական խնդրի՝ ապակառուցողական ներգործության բայերով ռուսերեն դարձվածաբանական միավորների ուսուցման մեթոդական համակարգի մշակման և գիտական հիմնավորման հարցին:

Հետազոտության արդիականությունը պայմանավորված է դարձվածաբանության կարևոր դերով սովորողների լիարժեք ռուսալեզու հաղորդակցական կարողությունների ձևավորման գործընթացում: Դարձվածաբանական միավորների յուրացումը ենթադրում է ոչ միայն դրանց բառարանային նշանակության իմացություն, այլև խոսքային կիրառության առանձնահատկությունների, ոճական և պրագմատիկ բնութագրերի, պատկերային կառուցվածքի ու ազգային-մշակութային պայմանավորվածության ըմբռնում:

Առանձնահատուկ նշանակություն ունի դարձվածաբանական նյութի ուսուցումը հայ-ռուսական լեզվական շփման պայմաններում: Ռուսերենի և հայերենի համադրական ուսումնասիրությունը հնարավորություն է տալիս բացահայտելու ինչպես նյութի յուրացմանը նպաստող տրանսպոզիցիայի, այնպես էլ սովորողների հնարավոր սխալների պատճառ հանդիսացող միջլեզվական ինտերֆերենցիայի գոտիները:

Ապակառուցողական ներգործության բայերով դարձվածաբանական միավորների ընտրությունը հիմնավորված է: Դրանք առանձնանում են նշանակային և պատկերային բազմազանությամբ, միաժամանակ որոշակի դժվարություններ են առաջացնում սովորողների համար, քանի որ բաղադրիչ բայի ուղղակի նշանակությունը հաճախ չի համընկնում ամբողջ դարձվածքի իմաստի հետ: Այդ առումով ուսումնասիրվող նյութն ունի կարևոր մեթոդական ներուժ:

Ատենախոսության առաջին գլխում ներկայացվում է բայական բառապաշարի և ապակառուցողական նշանակության ուսումնասիրությանը նվիրված գիտական գրականության վերլուծությունը: Հեղինակը հիմնվում է տարբեր լեզվաբանների

աշխատությունների վրա՝ անդրադառնալով բայի իմաստաբանության, բառային-իմաստային խմբերի, ինչպես նաև ռուսերենի և հայերենի համադրական ուսումնասիրության խնդիրներին:

Հատկանշական է ռուսերենի և հայերենի ապակառուցողական ներգործության բայերի համադրական վերլուծությունը, որի հիման վրա հեղինակը առանձնացնում է երեք հիմնական իմաստային խումբ՝ վնասման, քայքայման և ավերման, ոչնչացման բայեր:

Ատենախոսության մեջ իրականացված ապակառուցողական բայերի փոխաբերական նշանակությունների քննությունը հնարավորություն է տալիս բացահայտելու, թե ինչպես է քայքայման կամ ամբողջականության խախտման սկզբնական իմաստը փոխակերպվում փոխաբերական կիրառություններում և ինչ ազդեցություն կարող է ունենալ հայ սովորողների կողմից համապատասխան լեզվական նյութի յուրացման վրա:

Երկրորդ գլխում ուսումնասիրվում են ապակառուցողական նշանակությամբ ռուսերեն և հայերեն դարձվածաբանական միավորները, դրանց ընկալման առանձնահատկությունները ռուսական և հայկական լեզվական աշխարհապատկերներում, կառուցվածքային-քերականական բնութագրերը, ինչպես նաև միջլեզվական համապատասխանությունների և թարգմանության հարցերը:

Աշխատանքի կարևոր արժեքներից է բայի ուղղակի նշանակության և դարձվածաբանական միավորի իմաստի փոխհարաբերության խնդրի հետևողական ուսումնասիրությունը: Հեղինակը ընդգծում է, որ դարձվածքի կազմում ապակառուցողական իմաստ ունեցող բայի առկայությունն ինքնին չի ենթադրում, որ այդ իմաստը պարտադիր կերպով պահպանվում է ամբողջ դարձվածքի նշանակության մեջ: Այս դիտարկումն ունի կարևոր մեթոդական արժեք, քանի որ թույլ է տալիս խուսափել դարձվածքների բառացի ընկալումից և դրանց մեխանիկական թարգմանությունից:

Ուշագրավ է ռուսերենի և հայերենի ամբողջական, մասնակի և անհամարժեք դարձվածաբանական համապատասխանությունների վերլուծությունը, որը հնարավորություն է տալիս հաշվի առնելու նյութի ազգային-մշակութային

առանձնահատկությունները և կանխատեսելու դրա յուրացման հնարավոր դժվարությունները:

Ատենախոսության հիմնական արդյունքը հայկական դպրոցում ապակառուցողական ներգործության բայերով ռուսերեն դարձվածաբանական միավորների ուսուցման մեթոդական համակարգի մշակումն է:

Հեղինակի առաջարկած համակարգն ընդգրկում է նպատակային և բովանդակային բաղադրիչները, ուսուցման սկզբունքները, մեթոդներն ու միջոցները, ուսումնական գործունեության կազմակերպման ձևերը, հմտությունների ձևավորման փուլերը, վարժությունների համակարգը, ինչպես նաև սովորողների ազգային-մշակութային առանձնահատկությունների հաշվառումը:

Դրական է գնահատվում հաղորդակցական, համադրական, լեզվամշակութաբանական և գործունեային մոտեցումների համադրումը: Դրանց կիրառումը հնարավորություն է տալիս դարձվածաբանական միավորների նշանակության պարզ մեկնաբանությունից անցնելու տարբեր խոսքային իրավիճակներում դրանց գործնական կիրառման հմտությունների ձևավորմանը:

Հեղինակի մշակած ուսուցման չորս փուլերը՝ ծանոթացման, մարզման, հաղորդակցական և ստեղծագործական, ապահովում են դարձվածաբանական միավորների ընկալումից դեպի ակտիվ խոսքային կիրառումը տանող հաջորդական գործընթաց:

Մեթոդական հետաքրքրություն է ներկայացնում վարժությունների մշակված համալիրը, որն ընդգրկում է դարձվածաբանական միավորների ճանաչման, նշանակության բացահայտման, ռուսերեն և հայերեն համապատասխանությունների համադրման, թարգմանության, հոմանիշների և հականիշների հետ աշխատանքի, ինչպես նաև հաղորդակցական և ստեղծագործական առաջադրանքների տարբեր տեսակներ:

Այսպիսով՝ առաջարկվող համակարգը նպատակաուղղված է ոչ միայն դարձվածաբանական գիտելիքների ձևավորմանը, այլև դրանց արդյունավետ կիրառմանը հաղորդակցական իրավիճակներում:

Ատենախոսության կարևոր արժեքներից է նաև փորձարարական բաղադրիչի առկայությունը: Հետազոտությունն իրականացվել է Երևանի Ի. Լեպսիուսի անվան թիվ

88 հանրակրթական դպրոցում՝ 7-9-րդ դասարանների 156 աշակերտների մասնակցությամբ:

Փորձարարական աշխատանքն իրականացվել է երեք փուլով. առաջին փուլում ուսումնասիրվել է գիտական և ուսումնամեթոդական գրականությունը, ինչպես նաև ձևավորվել է հետազոտության նյութը, երկրորդ փուլում վերլուծվել են դպրոցական դասագրքերը և մշակվել են ուսումնական նյութերն ու վարժությունները, իսկ երրորդ փուլում իրականացվել է փորձնական ուսուցում՝ գնահատելով առաջարկվող մեթոդական համակարգի արդյունավետությունը:

Վերլուծության արդյունքում հեղինակը եզրակացնում է, որ դպրոցական դասագրքերում դարձվածաբանության ուսուցումը հիմնականում ունի դրվագային բնույթ, իսկ առաձների քանակը զգալիորեն գերազանցում է բուն դարձվածաբանական միավորների քանակը:

Հատկապես ուշագրավ է հրատարակված 5-7-րդ դասարանների ռուսերենի նոր դասագրքերի քննությունը, որի արդյունքները հիմնավորում են սովորողների դարձվածաբանական կարողության ձևավորման նկատմամբ առավել համակարգված մոտեցման անհրաժեշտությունը:

Ատենախոսության կարևոր բաղադրիչներից է հայկական դպրոցներում օգտագործվող ռուսերենի դասագրքերի վերլուծությունը: Հեղինակը տարբեր դասարանների ուսումնամեթոդական գրականությունն ուսումնասիրում է՝ բացահայտելու դարձվածաբանական նյութի ծավալն ու ներկայացման առանձնահատկությունները:

Դրական է գնահատվում ատենախոսի ձգտումը տեսական լեզվաբանական վերլուծությունը կապելու դպրոցական իրական պրակտիկայի հետ: Մշակված նյութերը փորձարկվել են ուսումնական գործընթացում, իսկ արդյունքների գնահատումն իրականացվել է ախտորոշիչ և ստուգողական առաջադրանքների, թեստավորման ու աշակերտների հարցման միջոցով:

Այսպիսով՝ հարկ ենք համարում նշել նաև Մալվինա Միդոյանի ատենախոսական աշխատանքի առանցքային արժեքները.

1. ռուսերենի և հայերենի համադրական վերլուծության հիման վրա հայկական դպրոցում ռուսերենի դարձվածաբանության ուսուցման լեզվաբանական հիմքերի մշակումը,

2. միջլեզվական ինտերֆերենցիայի և տրանսպոզիցիայի հնարավոր գոտիների բացահայտումը,

3. ապակառուցողական ներգործության բայերով ռուսերեն բայական դարձվածաբանական միավորների համակարգի որոշարկումն ու համակարգումը,

4. տվյալ նյութի յուրացման լեզվադիդակտիկական մոդելի մշակումը,

5. ուսումնական վարժությունների և մեթոդական նյութերի համալիրի ստեղծումը,

6. ռուսերենի հաղորդակցական ուղղվածությամբ ուսուցման գործընթացում դարձվածաբանական միավորների կիրառման վերաբերյալ առաջարկությունների մշակումը:

Ատենախոսության տեսական նշանակությունը դրսևորվում է ապակառուցողական ներգործության բայերով կազմված ռուսերեն դարձվածաբանական միավորների իմաստային և կառուցվածքաքերականական առանձնահատկությունների ճշգրտման և համակարգման մեջ՝ հայերենի հետ համադրական ուսումնասիրության համատեքստում:

Հետազոտության գործնական նշանակությունը պայմանավորված է մշակված վարժությունների, ուսումնական նյութերի և մեթոդական առաջարկությունների կիրառման հնարավորությամբ և արդյունքները կարող են կիրառվել ռուսերենը որպես օտար լեզու ուսուցման գործընթացում, ռուսերենի և հայերենի համադրական-տիպաբանական ուսումնասիրություններում, միջմշակութային հաղորդակցության դասընթացներում, ինչպես նաև դասագրքերի և ուսումնամեթոդական ձեռնարկների մշակման ու ստեղծման ընթացքում:

Հետազոտության արդյունքների հավաստիությունն ապահովվում է լեզվաբանական և մեթոդական մեթոդների համալիր կիրառմամբ, գիտական գրականության ուսումնասիրությամբ, դասագրքերի վերլուծությամբ, ռուսերենի և հայերենի լեզվական նյութի համադրական քննությամբ և փորձարարական աշխատանքի իրականացմամբ:

Ատենախոսության սեղմագիրը համապատասխանում է աշխատանքի քովանդակությանը, արտացոլում է նրա հիմնական դրույթները:

Ատենախոսն ունի 11 գիտական հոդված:

Արժևորելով ատենախոսի կողմից կատարած գիտական աշխատանքը՝ հարկ ենք համարում ներկայացնել մի քանի նկատառում.

1. Աշխատանքում ներկայացված է ապակառուցողական բայերի դասակարգման, դրանց փոխաբերական նշանակությունների և դարձվածաբանական կիրառությունների վերաբերյալ գերակշռող լեզվաբանական նյութ: Կարծում ենք, որ լեզվաբանական և լեզվադիդակտիկական բաղադրիչների առավել հստակ տարանջատումը հնարավորություն կտար ավելի ընդգծելու հետազոտության մեթոդական ուղղվածությունը:

2. Ցանկալի կլիներ առավել մանրամասն ներկայացնել փորձարարական աշխատանքի քանակական և որակական բնութագրերը՝ մասնավորապես աշակերտների թաշխումը փորձարարական փուլերում, գնահատման չափանիշները և արդյունքների քանակական դինամիկան, ինչը կուժեղացներ մեթոդական համակարգի արդյունավետության հիմնավորումը:

3. Ատենախոսության մեջ կիրառվում են հաղորդակցական, լեզվամշակութային և միջմշակութային կարողություն հասկացությունները: Նպատակահարմար կլիներ առավել հստակ սահմանել դրանց ձևավորվածության չափանիշներն ու ցուցանիշները՝ ուսումնասիրվող դարձվածաբանական նյութի համատեքստում:

4. Հետազոտության կարևոր դրույթներից է միջլեզվական ինտերֆերենցիայի դրսևորումների ուսումնասիրությունը, ուստի նպատակահարմար կլիներ հետազայում ավելի մանրամասն մշակել հայ սովորողների կողմից դարձվածաբանական միավորների յուրացման ընթացքում առաջացող հնարավոր սխալների տիպաբանությունը և դրանց համապատասխանեցնել ուսումնական վարժությունների տեսակները:

5. Լավ կլիներ, եթե ուսումնասիրվեր նաև դպրոցների փորձը:

6. Աշխատանքը կշահեր և համահունչ կլիներ վերնագրին, եթե ուսումնասիրություն կատարվեր մի քանի դպրոցներում:

Նշված դիտողությունները չեն նվազեցնում ատենախոսության ընդհանուր դրական գնահատականը:

Եզրակացություն

Հետազոտության թեմայի արդիականությունը, տեսական և գործնական նշանակությունը, գիտական նորույթը, ձեռք բերված արդյունքների հիմնավորվածությունը թույլ են տալիս եզրակացնել, որ Մալվինա Արթուրի Միդոյանի «Ռուսերենի ապակառուցողական ներգործության բայերով դարձվածաբանական միավորների ուսուցման մեթոդական համակարգը հայկական դպրոցներում» թեմայով ատենախոսությունը համակարգված ինքնուրույն, ավարտուն աշխատանք է, համապատասխանում է ՀՀ գիտական աստիճանաշնորհման կանոնակարգի 7-րդ կետի պահանջներին և ԺԳ.00.02. «Դասավանդման և ուսուցման մեթոդիկա» (իսպաներեն լեզու) մասնագիտական թվանիշին, իսկ ատենախոսն արժանի է հայցվող մանկավարժական գիտությունների թեկնածուի գիտական աստիճանին:

Մանկավարժության և հոգեբանության ամբիոնի վարիչ,

մ.գ.թ., դոցենտ՝

Լ.Գ. Բաղդասարյան

Օտար լեզուների և գրականության ամբիոնի վարիչ,

բ.գ.թ., դոցենտ՝

Լ.Յու. Վարդանյան

Լ. Բաղդասարյանի և Լ. Վարդանյանի ստորագրությունները հաստատում եմ՝

ՎՊՀ-ի գիտքարտուղար,

մ.գ.թ., դոցենտ՝

Ս.Ս. Բեժանյան